

Metodika
ienākumu un parādsaistību
proporcijas noteikšanai

2013.gada jūlijs.

IEVADS

Ar Ministru kabineta 2012.gada 13.februāra rīkojumu Nr.72 tika apstiprināta koncepcija „Par korupcijas risku samazināšanu valsts pārvaldes iestādēs un pašvaldībās” (turpmāk – Koncepcija). Koncepcijas 4.1.nodaļā „Publiskajā pārvaldē nodarbināto atlīdzības un piešķirto pilnvaru nesamērīgums” ir secināts, ka korupcijas pētnieki ir konstatējuši, ka vēlme pieņemt prettiesiskus maksājumus var rasties arī kritiski zema atalgojuma apstākļos, kad amatpersonai nav iespējams nodrošināt sevi un savu ģimeni ar pietiekošiem iztikas līdzekļiem.

Tāpat koncepcijā tika secināts, ka ir jāņem vērā ne tikai personas ienākumi, bet arī tās parādsaistības. Pētījumos ir norādīts, ka parādsaistību apmēram kā atsevišķam faktoram ir būtiska ietekme uz korupcijas risku rašanos.

Būtiska loma ir amatpersonas ikmēneša izdevumu apmēram, it īpaši mājāsaimniecības parādu nastai. Acīmredzama nosliece uz koruptīvu rīcību vairāk bija raksturīga tām amatpersonām, kuru mājāsaimniecībām kā papildus maksājumu slogs bija parādsaistības, kas pārsniedza 40-50% no mājāsaimniecības ikmēneša ienākumiem. Arī izšķērdīgs dzīvesveids un lieli izdevumi iezīmēja tendenci uz koruptīvu rīcību. Par to, ka lieli izdevumi veicina noslieci uz koruptīvām darbībām konstatēts arī citos pētījumos. Ņemot vērā, ka pētījumi liecina, ka tieši lielas parādi rada lielāku korupcijas risku nekā citi individuālie riska faktori, institūcijām atsevišķos gadījumos būtu jāidentificē amatpersonas ikmēneša parādsaistību apmērs un attiecīgām amatpersonām jānodrošina pastiprināta kontrole un uzraudzība.

Atbilstoši Ministru kabineta 2012.gada 13.februāra rīkojuma Nr.72 koncepcijā „Par korupcijas risku samazināšanu valsts pārvaldes iestādēs un pašvaldībās” (turpmāk – Koncepcija) 3.punktā noteiktajam Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam kopīgi ar Valsts kanceleju un Finanšu ministriju tika uzdots izstrādāt metodiku, saskaņā ar kuru nosakāma ienākumu un parādsaistību proporcija personām, kuras nodarbinātas korupcijas riskam pakļautos amatos, lai konstatētu, vai šīs personas iekļaujamas riska grupā.

Ievērojot minēto ar Ministru prezidenta 2012.gada 25.maija rīkojumu Nr.200 tika izveidota darba grupa, kurā tika iekļauti Finanšu ministrijas

Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja un Valsts kancelejas pārstāvji un kura izstrādāja minēto metodiku.

MĒRĶIS

Šī dokumenta mērķis ir noteikt metodiku, kas izmantojama, lai noteiktu ienākumu un parādsaistību proporciju personām, kas nodarbinātas korupcijas riskam pakļautos amatos, kuros korupcijas un interešu konflikta riska iestāšanās varbūtība ir liela vai ļoti liela, jo novērtējot darbinieku individuālos apstākļus, kas var veicināt nonākšanu korupcijas riska situācijā, nepieciešams ņemt vērā arī amatpersonu parādsaistību nodrošināšanai nepieciešamos līdzekļus, jo atzīstams, ka tādu parādsaistību apmērs, kas pārsniedz noteiktu daļu no amatpersonas ikmēneša ienākumiem, ir korupcijas risku veicinošs

Līdz ar to metodika sniedz ieteikumi, kā noteikt, cik lieli ienākumi ir uzskatāmi par pietiekamiem, lai korupcijas riska grupā nodarbinātajām valsts amatpersonām būtu pietiekošs materiālais nodrošinājums un nebūtu ekonomiska rakstura stimulu kukuļņemšanai.

KORUPCIJAS RISKAM PAKĻAUTIE AMATI

Atbilstoši Konceptijā secinātajam par korupcijas riskam pakļautiem amatiem uzskatāmi amati, kuros var rasties situācija, ka tiks piedāvāts vai pieprasīts kukulis vai amatpersona var izmantot savu dienesta stāvokli savtīgos nolūkos.

Jāņem vērā, ka korupcijas un interešu konflikta riska iestāšanās varbūtība ir liela, ja darbinieka amata pilnvaras ir saistītas ar šādām funkcionālajām jomām:

1. privātpersonu uzraudzība vai kontrole, it īpaši komercdarbības jomā, nonākot tiešā saskarsmē ar privātpersonu, kā arī veicot privātpersonu darbības uzraudzību un kontroli ārpus iestādes;
2. rīcību ar finanšu līdzekļiem un mantu, tai skaitā amata pienākumu izpildi publisko iepirkumu, sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkuma un publiskās privātās partnerības jomā; lēmumu par lielu materiālu

vērtību sadali, pārdali, atsavināšanu vai izlietojumu, mantas atsavināšanu vai iznomāšanu, iegūšanu īpašumā, apgrūtināšanu ar citām lietu un saistību tiesībām sagatavošana un pieņemšana;

3.darbības ar skaidru naudu;

4.citu privātpersonām saistošu lēmumu sagatavošana un pieņemšana (administratīvie akti, it īpaši, atļauju, licenču, sociālās palīdzības un citu tiesību piešķiršana), nodokļu un nodevu administrēšana;

5.izmeklēšanas un sodīšanas pilnvaru realizācija, izlūkošanas, pretizlūkošanas vai operatīvās darbības veikšana;

6.rīcība ar valsts noslēpumu saturošu informāciju un rīcība ar ierobežotas pieejamības informāciju;

7.normatīvo aktu komercdarbības jomā izstrāde un pieņemšana.

Savukārt interešu konflikta riska iestāšanās varbūtība ir ļoti liela, ja, pildot korupcijas vai interešu konflikta riskam pakļautā amata pienākumus:

1.darbiniekam ir iespēja rīkoties vienpersoniski, tai skaitā pienākumu izpildē nav nodrošināta atbildības dalīšana;

2.darbiniekam ir piešķirta rīcības brīvība;

3.veiktās darbības netiek noformētas rakstiski un to veikšanas pamatojumu nav iespējams pārbaudīt;

4.nepastāv vai ir maz iespējama pēckontrole;

5.nav paredzēta atbildība vai sankcijas par pieļautajiem pārkāpumiem;

6.netiek veikta vai nav iespējama video novērošana vai audio ieraksta veikšana;

7.funkciju īstenošana notiek ārpus institūcijas;

8.netiek veikta interešu konflikta iespējamības kontrole.

IENĀKUMU UN PARĀDSAISTĪBU PROPORCIJAS NOTEIKŠANA

1.Lai noteiktu ienākumu un parādsaistību proporciju ir iegūstama un apkopojama šāda informācija:

1.1.par darbiniekiem, kuru amati atbilstoši noteikumiem ir uzskatāmi par amatiem, kur korupcijas un interešu konflikta riska iespējamība ir augstāka;

1.2.par iestādes izmaksāto atalgojumu neto pēc nodokļu nomaksas šā darbiniekiem, šo darbinieku ienākumiem no darba algas citos amatos un darbos, piemaksas pie darba algas, prēmijām, honorāriem, ienākumiem no saimnieciskās un komercdarbības un citiem pastāvīgiem ienākumiem gadā;

1.3.par darbinieka visu veidu parādsaistībām (hipotekārais kredīts, kredīts patēriņa preču iegādei, norēķinu karšu kredīts, finanšu līzings, kredīts apgrozāmo līdzekļu palielināšanai, operatīvais līzings, faktoringa un cita veida kredīti) un to apjomu;

1.4.par darbinieka gada izdevumiem visu parādsaistību segšanai;

1.5.par darbinieka apgādībā esošām personām un to skaitu.

2.Informāciju par 1.1.apakšpunktā minēto iegūst, izskatot iestādes darbinieku un amatu sarakstu, amatu aprakstus.

3.Informāciju par 1.2.apakšpunktā minēto iegūst no darbinieka valsts amatpersonu deklarācijas, paziņojuma par fiziskajai personai izmaksātājām summām, kā arī, saņemot informāciju no darbinieka.

4.Informāciju par 1.3.apakšpunktā minēto attiecībā uz parādsaistībām, kuras atbilstoši likumam „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” norādāmas valsts amatpersonu deklarācijās, iegūst no darbinieka valsts amatpersonas deklarācijas. Par citām parādsaistībām informāciju iegūst no darbinieka.

5.Informāciju par 1.4.apakšpunktā minēto iegūst, noskaidrojot informāciju no darbinieka.

6. Informāciju par 1.5. apakšpunktā minēto iegūst no algas nodokļa grāmatiņas, ja tā ir darba devēja rīcībā, un noskaidrojot informāciju no darbinieka.

7. Ienākumu un parādsaistību proporciju nosaka procentos par mēnesi vai gadu, nosakot daļu, kāda no visiem mēneša vai gada ienākumiem tiek novirzīta parādsaistību segšanai. Jo procentuāli zemāka parādsaistību un ienākumu proporcija, jo persona mazāku daļu no ienākumiem tērē parādsaistību segšanai.

8. Izmantojot 6. punkta kārtībā iegūto informāciju, aprēķina vidējos darbinieka ikmēneša vai gada ienākumus pēc nodokļu nomaksas (ieskaitot gan institūcijas izmaksājamo atalgojumu, gan citus ienākumus) pēc izvēles par pēdējo mēnesi vai gadu.

9. Lai noteiktu ienākumu un parādsaistību proporciju mēnesī, summu, kas tiek novirzīta mēneša kopējo parādsaistību segšanai, dala ar gada vidējo mēneša ienākumu apjomu un iegūto summu reizina ar 100:

Parādsaistību maksājumi/ mēneša vidējie ienākumi x 100 = parādsaistību un ienākumu proporcija (procentuālais īpatsvars mēnesī).

10. Lai noteiktu ienākumu un parādsaistību proporciju gadā, summu, kas tiek novirzīta gada kopējo parādsaistību segšanai, dala ar gada ienākumu apjomu un iegūto summu reizina ar 100:

Parādsaistību maksājumi/ gada vidējie ienākumi x 100 = parādsaistību un ienākumu proporcija gadā.

11. Ienākumu un parādsaistību proporciju mēnesī vai gadā nosaka katru gadu.

12. Darbiniekam, kurš uzsāk darbu institūcijā ienākumu un parādsaistību proporciju nosaka ne vēlāk kā četru mēnešu laikā no darba uzsākšanas iestādē.

13. Ja parādsaistību proporcija ir mazāk vai vienāda ar 30% no ienākumiem, darbinieka parādsaistību apmaksai novirzītie izdevumi ir uzskatāmi par samērīgiem, ja:

13.1. atlikusī summa nav mazāka par iztikas minimumu;

13.2.atlikusī summa nav mazāka par iztikas minimumu, pieskaitot 90 latus mēnesī uz katru apgādībā esošu personu, ja darbinieka apgādībā ir citas personas;

13.3.ja atlikusī summa ir mazāka par šā punkta 13.1.un 13. 2.apakšpunktā minēto, bet personai pieder naudas līdzekļu uzkrājumi, kas pārsniedz 20 minimālās mēnešalgas;

13.4.ja darbinieks var sniegt papildu informāciju par mājsaimniecības kopējiem ienākumiem, lai norādītu uz spēju nomaksāt lielas kredītsaistības (piemēram, laulātā vai ģimenes locekļa ienākumi).

14. Ja parādsaistību proporcija ir lielāka par 30% nepārsniedz 45% no ienākumiem, darbinieka parādsaistību apmaksai novirzītie izdevumi ir uzskatāmi par lieliem.

15. Ja parādsaistību proporcija pārsniedz 45% no ienākumiem, uzskatāms, ka darbinieka parādsaistību apmaksai novirzītie izdevumi ir augsti.

16. Darbinieks iekļaujams korupcijas riska grupā, attiecībā uz kuru veicami pastiprināti kontroles pasākumi, ja:

16.1.darbinieksa ienākumu un parādsaistību proporcija neatbilst 13.1-13.4.apakšpunktā minētajiem kritērijiem;

16.2.darbinieka ienākumu un parādsaistību proporcija atbilst 14. un 15.punktā noteiktajam.

Ja vēlaties saņemt tuvākus skaidrojumus, tad palīdzību varat meklēt Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja Korupcijas novēršanas nodaļā pa tālruni 67356168 vai pa e-pastu:diana.kurpniece@knab.gov.lv.